

Rapport 2020:10

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Dalarna

Reviderad upplaga

Omslagsbild: Lodjur i skogen. Foto: Eldin Hasic, Mostphotos

Rapporten kan laddas ner från Länsstyrelsen i Dalarnas läns webbplats:

www.lansstyrelsen.se/dalarna/publikationer

Den kan även beställas från Länsstyrelsen i Dalarnas läns, telefon 010 225 00 00.

Ingår i serien Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, ISSN: 1654-7691.

Rapportnummer 2020:10. Reviderad upplaga.

Rapport 2020:10
Förvaltningsplan för stora rovdjur i Dalarna
Reviderad upplaga

Länsstyrelsen i Dalarnas län

Förord

Dalarna är ett av få län i Sverige som har reproducerande stammar av alla fem rovdjursarter som berörs av den svenska rovdjurspolitiken, björn, järv, lo, varg och kungsörn. Samtidigt har Dalarna en aktiv rennäring, en aktiv fåbodkultur och även andra verksamheter som berörs av rovdjursstammarna. Rovdjursförvaltningens uppgift är att säkerställa det långsiktiga bevarandet av dessa rovdjursarter samtidigt som skada och negativ påverkan på näringar och annan verksamhet minimeras. Förvaltningsplanen är en viktig del i Länsstyrelsens arbete med att skapa en väl fungerande och förutsägbar rovdjursförvaltning.

Förvaltningsplanen är avsedd som ett styrdokument för Dalarnas rovdjursförvaltning. Syftet är att i ett dokument kommunicera de förutsättningar som råder för rovdjursförvaltningen och att konkretisera målsättningar för förvaltningen, samt skapa riktlinjer för förvaltningsåtgärder som kan vidtas för att nå förvaltningsmålen.

Förvaltningsplanen har under 2020 reviderats tillsammans med en arbetsgrupp från Dalarnas viltförvaltningsdelegation. Revideringen har inneburit en uppdatering i syfte att hålla förvaltningsplanen aktuell. När Naturvårdsverket reviderat de nationella förvaltningsplanerna för stora rovdjur 2021 planerar Länsstyrelsen en större översyn av den regionala planen, bland annat för att utforma den så att utvärdering och framtida revidering underlättas.

Ylva Thörn

Landshövding

Sammanfattning

I Dalarnas län finns i dag fasta stammar av alla de fem stora rovdjuren björn, järv, lodjur, varg och kungsörn. Länets rovdjursförvaltning följer den nationella rovdjurspolitiken och har två huvudmål. Det ska råda en fungerande samexistens mellan människa och rovdjur och Dalarna ska ha långsiktigt livskraftiga rovdjursstammar. För att nå dessa två mål finns i förvaltningsplanen specificerade mål rörande populationsstorlekar och utbredning, jakt, rovdjursskador, rovdjursturism, attityder till rovdjur och rovdjurens påverkan på människors livskvalitet. För att nå dessa mål bör enligt regeringen förvaltningen följa ekosystemansatsen och vara adaptiv.

Mål gällande populationsstorlekar och utbredning

Miniminivåerna för länet, det vill säga de lägsta antal som länet ska ha av respektive art, är satta till 24 föryngringar av björn, 4 föryngringar av järv, 7,5 föryngringar av lodjur, och 8 föryngringar av varg. Miniminivå för kungsörn har inte angetts. Dalarnas förvaltningsnivåer gällande populationsstorlekar är 24 - 28 föryngringar av björn, 8 - 9 föryngringar av varg, 7,5 - 11 föryngringar av lodjur, 4-6 föryngringar av järv samt minst 10 häckande par av kungsörn. Förvaltningsnivåerna har baserats på en kombination av miniminivåerna och beräknad mellanårsvariation för varje art.

Mål gällande skadenivåer

Toleransnivån för skador på ren orsakade av stora rovdjur ska vara maximalt 10 % räknat på samebyns faktiska renantal enligt renräkningarna. Rovdjursskador på hägnad tamboskap ska minimeras med hjälp av förebyggande åtgärder. Rovdjursskador på fribetande tamboskap, bikupor och hundar, räknat som procent angripa djur eller bisamhällen, ska inte öka över en basnivå som beräknas efter ett treårigt medelvärde. Rovdjursförekomst ska inte påtagligt försvåra förutsättningarna för fäbodrift med fritt betande djur. Rovdjursskador på gröda ska inte vara så allvarliga att de påverkar enskilda lantbrukares grödaval.

Mål gällande jakt

Rovdjursstammarna ska förvaltas så att jakt på rovdjur är möjlig utan att den undre gränsen på förvaltningsmålet gällande populationsstorlekar underskrids. Den samlade rovdjurspredationen ska inte tillåtas vara så stor att den påtagligt påverkar jakten på annat vilt. Illegal jakt ska inte förekomma.

Mål gällande turism

Rovdjursrelaterad jaktturism och viltskådning ska ges möjlighet att utvecklas. Rovdjursförekomst ska inte påtagligt negativt påverka turistnäringen.

Mål gällande människors attityder och påverkan på människors livskvalitet

Det ska råda en god acceptans för länets rovdjursförvaltning. Det ska råda en god samstämmighet mellan människors attityder till rovdjur och saklig information. Rovdjuren ska vara en del av Dalarnas livsmiljö och därför inte påtagligt påverka människors livskvalitet.

Åtgärder för att uppnå och upprätthålla förvaltningsmålen inkluderar licensjakt, skyddsjakt, information för bättre förståelse och acceptans för rovdjuren och deras förvaltning, samt olika åtgärder för att begränsa och förebygga rovdjursskador. Förvaltningsplanen är ett viktigt verktyg i Dalarnas förvaltning av de stora rovdjuren.

Förvaltningsplanen har genomgått en mindre revidering 2020 i syfte att hålla dokumentet aktuellt. Efter Naturvårdsverkets revidering av de nationella förvaltningsplanerna under 2021 planerar Länsstyrelsen en större översyn av den regionala förvaltningsplanen, bland annat för att utforma den så att utvärdering och framtida revidering underlättas.

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	4
1. Inledning.....	8
1.1 Syfte	8
1.2 Strategi för upprättande, revidering och lokal förankring av förvaltningsplanen.....	8
1.2.1 Upprättandet av förvaltningsplanen.....	8
1.2.2 Revidering av förvaltningsplanen	8
1.3 Förvaltningsstrategi	9
1.4 Finansiering av rovdjursförvaltningen.....	9
1.5 Internationella direktiv.....	9
1.6 Nationella direktiv	10
1.7 Länsstyrelsens roll i rovdjursförvaltningen.....	13
2. Roddjurspopulationer i Dalarna.....	15
2.1 Förutsättningar för rovdjursförekomst inom Dalarnas län	15
2.2 Aktuell information om rovdjurspopulationerna	15
2.3 Omräkningsfaktorer för stora rovdjur	15
2.4 Björn.....	17
2.5 Järv	18
2.6 Lodjur	19
2.7 Varg.....	20
2.8 Kungsörn.....	21

3. Förvaltningsmål	22
3.1 Övergripande mål.....	22
3.2 Mål för populationsstorlekar och utbredning	22
3.2.1 Björn	22
3.2.2 Järv	23
3.2.3 Lodjur.....	23
3.2.4 Varg	23
3.2.5 Kungsörn	23
3.3 Mål för skadenivåer	23
3.4 Mål för jakt.....	24
3.5 Mål gällande påverkan på turism	25
3.6 Mål gällande människors attityder och livskvalitet	25
4. Förvaltningsåtgärder	26
4.1 Information och kommunikation.....	26
4.2 Inventeringar	26
4.3 Licensjakt på rovdjur	27
4.3.1 Licensjakt på björn	28
4.3.2 Licensjakt på järv	28
4.3.3 Licensjakt på lodjur	28
4.3.4 Licensjakt på varg.....	28
4.3.5 Licensjakt på kungsörn.....	28
4.4 Åtgärder för att reglera rovdjursskador	29
4.4.1 Skadeförebyggande åtgärder.....	29
4.4.2 Bidrag till skadeförebyggande åtgärder.....	30
4.4.3 Beredskap vid rovdjursangrepp och trafikolyckor.....	31
4.4.4 Skyddsjakt	31

4.5 Ersättning för rovdjursskador	32
4.5.1 Ersättning för skada på rennäring	32
4.5.2 Ersättning för skada på tamdjur, bikupor och gröda.....	33
4.6 Förebyggande av illegal jakt.....	33
5. Referenser	34
Bilagor	35
Bilaga 1. Styrande och vägledande dokument för rovdjursförvaltningen	36
Bilaga 2. Beräkning av förvaltningsmål för populationsstorlekar	38

1. Inledning

1.1 Syfte

Länsstyrelsen har i uppdrag att upprätta en regional förvaltningsplan för björn, järv, lodjur, varg och kungsörn. Planen ska fungera som ledning för den länsvisa rovdjursförvaltningen och lägga grunden till en förutsägbar förvaltning med tydliga mål och riktlinjer samt åtgärder för hur målen ska uppnås. Planen ska beskriva hur de politiska målen om en gynnsam bevarandestatus och långsiktigt livskraftiga stammar för rovdjuren ska uppnås samt klargöra förutsättningarna för rovdjursförvaltningen och verktygen för att utföra förvaltningen. Den ska även klargöra vilka rättigheter och skyldigheter som de olika aktörerna inom rovdjursförvaltningen har. Förvaltningsplanen ska vara ett verktyg i den löpande förvaltningen.

1.2 Strategi för upprättande, revidering och lokal förankring av förvaltningsplanen

1.2.1 Upprättandet av förvaltningsplanen

Förvaltningsplanen togs fram med början år 2014 i en öppen process där berörda myndigheter och intressen inkluderades. För att förvaltningen ska uppnå legitimitet och acceptans är det viktigt att förvaltningsplanen förankras lokalt och hos relevanta intresseorganisationer. Lokal förankring skedde via tre processer. Planen utarbetades i samråd med en arbetsgrupp inom Dalarnas viltförvaltningsdelegation. Ledamöterna gavs under arbetets gång möjlighet att återkoppla arbetsförslagen till sina lokala och regionala intressekretsar. Vidare gavs intresseorganisationer och allmänhet tillfälle att ge synpunkter och förslag till förbättringar och förändringar av planen via ett remissförfarande. Både planen i sin helhet samt förslag på förvaltningsmål för populationsstorlekar av björn och varg lämnades ut för kommentarer. Dokumenten skickades direkt till berörda parter samt tillgängliggjordes på Länsstyrelsens hemsida. Den slutliga förankringen skedde genom att planen godkändes av Dalarnas viltförvaltningsdelegation 2014-11-26.

1.2.2 Revidering av förvaltningsplanen

Naturvårdsverkets revidering av de nationella förvaltningsplanerna för stora rovdjur kommer att göras under år 2021. Länsstyrelsens regionala revideringsarbete har anpassats efter detta och genomförs därför i två steg. För att ha en aktuell förvaltningsplan för stora rovdjur i Dalarnas län 2020 har i denna version nödvändiga uppdateringar gjorts med avseende på nya underlag och beslut. Denna revidering har gjorts av länsstyrelsen i samråd med en arbetsgrupp inom myndighetens viltförvaltningsdelegation.

Nästa regionala revideringssteg görs under 2021 genom en större översyn av förvaltningsplanens utformning och innehåll, bland annat för att underlätta utvärdering och framtida revidering i enlighet med en adaptiv förvaltning. Revideringen görs även med hänsyn till Naturvårdsverkets revideringsarbete kring de nationella förvaltningsplanerna.

1.3 Förvaltningsstrategi

Den svenska rovdjursförvaltningen ska enligt riksdagens beslut följa ekosystemansatsen och vara adaptiv. Ekosystemansatsen har sitt ursprung i FN:s konvention om biologisk mångfald. Sammanfattat bygger ekosystemansatsen på en förvaltning för bevarande och hållbart nyttjande av naturresurser som också inkluderar rättvisaspekter. Ekosystemansatsen pekar på att människan är en del av ekosystemet och det lyfts fram att ekosystemen har en viktig funktion när det gäller produktion av varor och tjänster. Vidare att beslut ska tas på lägsta lämpliga beslutsnivå. Även om förvaltningen ska ha en försiktighetsprincip ska hänsyn tas till rennäring och fäbodbruk.

En adaptiv förvaltning innebär att förvaltningsstrategin ska utformas på ett sätt som tar hänsyn till nya eller förändrade förhållanden, så att förvaltningsåtgärder justeras kontinuerligt mot konkreta mål på ett kunskapsuppbyggande sätt. I en adaptiv förvaltning blir därför målsättningarna av central betydelse, liksom uppföljningen av hur dessa mål uppfylls. Inventering av förekomst av såväl rovdjur som bytesdjur blir viktiga, parallellt med uppföljning av skador på näringar och människors inställning till rovdjur. Detta adaptiva arbetssätt medför också att förvaltningen uppdateras kontinuerligt, både vad gäller förvaltningsmål och strategier för att nå dessa mål.

1.4 Finansiering av rovdjursförvaltningen

Rovdjursförvaltningen finansieras i huvudsak med medel från Naturvårdsverket, landsbygdsprogrammets medel för rovdjursstängsel, länsstyrelsens förvaltningsanslag samt Sametinget (ersättningar för rovdjursskador till samebyarna) och medel för Jägareförbundets allmänna uppdrag (rovdjursinformation).

1.5 Internationella direktiv

Det huvudsakligt styrande internationella dokumentet för europeisk rovdjursförvaltning är EU:s Art- och habitatdirektiv (92/43/EEC). Detta direktiv binder Sverige till att vidta nödvändiga åtgärder för att vilda djur och växter ska uppnå och behålla gynnsam bevarandestatus. I Art- och habitatdirektivets artikel 1 anges att en arts bevarandestatus är summan av de faktorer som påverkar arten och som på lång sikt kan påverka den naturliga utbredningen och antalet djur i dess populationer. Bevarandestatusen ska anses gynnsam när:

- uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö,
- artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid,
- det finns, och sannolikt kommer att finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska behållas på lång sikt.

Sverige rapporterar läget avseende detta, däribland för de stora rovdjursarterna, till Europaparlamentet enligt artikel 17 i Art och habitatdirektivet vart sjätte år. Senaste rapporteringen skedde i april 2019. Det nya referensvärdet för varg i Sverige rapporterades till 300 individer utifrån bästa tillgängliga vetenskapliga underlag (NV-03088-19). För kungsörn sker motsvarande rapportering enligt artikel 12 i Fågeldirektivet (79/409/EEG) där senaste rapporteringen gjordes i juli 2019.

De stora rovdjuren ges ett starkt skydd i såväl Europeiska unionen som i Bernkonventionen. Björn, lodjur och varg är upptagna i Art- och habitatdirektivets bilaga 4, som omfattar arter som har ett gemenskapsintresse och kräver ett strikt skydd. Björn, järv, lodjur och varg återfinns också i bilaga 2, rörande djur och växtarter som kräver att särskilda bevarandehandlingar utses. Kungsörnen omfattas av Fågeldirektivets (79/409/EEG) bilaga 1, rörande arter vars livsmiljö ska bevaras för att säkerställa arternas överlevnad och fortplantning. För att bevara livsmiljöer för arter upptagna i Art och habitatdirektivets bilaga 2 och Fågeldirektivets bilaga 1 måste Sverige avsätta särskilda skyddsområden inom ramen för Natura 2000. Natura 2000 är ett nätverk av områden inom EU:s medlemsstater vars syfte är att bidra till bevarandet av den biologiska mångfalden inom EU.

De internationella konventioner och direktiv som berör Sveriges rovdjursförvaltning finns sammanställda i Bilaga 1.

1.6 Nationella direktiv

Rovdjursfrågorna har varit föremål för flera utredningar vilka har resulterat i tre propositioner som antagits av Riksdagen, *Sammanhållen rovdjurspolitik* (prop. 2000/01:57; beslut 2000/01:MJU9), *En ny rovdjursförvaltning* (prop. 2008/09:210; beslut 2009/10:MJU8) och *En hållbar rovdjurspolitik* (prop. 2012/13:191; beslut 2013/14:MJU7). Målsättningen har hela tiden varit att Sverige ska ta ansvar för att björn, järv, lodjur, varg, och kungsörn finns i ett så stort antal att de långsiktigt förblir en del av den svenska faunan. Det ska också råda en fungerande samexistens mellan människor och stora rovdjur.

I den senaste propositionen och efterföljande riksdagsbeslut klargörs att det övergripande och långsiktiga målet för den svenska rovdjurspolitiken är att björn, järv, lodjur, varg och kungsörn i Sverige ska uppnå och behålla gynnsam bevarandestatus enligt Art- och habitatdirektivet (92/43/EEC). Samtidigt anges att tamdjurshållning inte påtagligt får försvåras och att socioekonomisk hänsyn ska tas. Det kan uttryckas som att det ska råda en fungerande samexistens mellan människor och rovdjur.

Tabell 1. Klargörande av begreppen gynnsam bevarandestatus, referensvärde, miniminivå och förvaltningsmål.

Gynnsam bevarandestatus	<i>En arts bevarandestatus är summan av de faktorer som påverkar den berörda arten och som på lång sikt kan påverka den naturliga utbredningen och mängden hos dess populationer.</i> <i>Bevarandestatusen anses gynnsam när</i> <i>- uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö,</i> <i>och</i> <i>- artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid,</i> <i>och</i> <i>- det finns, och sannolikt kommer att fortsätta finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska bibehållas på lång sikt</i> Begreppet gynnsam bevarandestatus finns angivet i EUs Art och habitatdirektiv (92/43/EEG), som binder Sverige till att verka för att alla vilda djur och växter ska ha eller komma att få gynnsam bevarandestatus. Att uppnå och bibehålla en gynnsam bevarandestatus för björn, järv, lodjur och varg är därför centralt i Sveriges nuvarande rovdjurspolitik.
Referensvärde	<i>Den minsta populationsstorlek och den minsta utbredning som en art ska ha inom Sverige för att dess bevarandestatus ska anses vara gynnsam.</i> Intervall för nationella referensvärden sattes i propositionen <i>En hållbar rovdjurspolitik</i> (prop. 2012/13:191; beslut 2013/14:MJU7), och referensvärden för björn, järv, lodjur och varg fastställdes sedan av Naturvårdsverket (dnr NV-09661-12). Ett nytt referensvärde för varg fastställdes senare utifrån bästa tillgängliga vetenskapliga underlag (NV-03088-19).
Miniminivå	<i>Den minsta populationsstorlek som en art ska ha inom ett län för att artens bevarandestatus ska anses vara gynnsam på ett nationellt plan.</i> Miniminivåer för länen beslutas om av Naturvårdsverket efter förslag ifrån de olika länsstyrelserna och samverkansråden.
Förvaltningsmål	<i>Den populationsnivå och utbredning inom ett län som den länsvisa förvaltningen har för målsättning att uppnå och upprätthålla.</i> Förvaltningsmålet ska ligga över artens miniminivå. Förvaltningsmålet sätts inom varje läns förvaltningsplan och är en avvägning mellan olika målsättningar som reflekterar både bevarandestatus och samhällspåverkan som till exempel negativ påverkan på lokala näringar. Förvaltningsmålet för arternas populationsstorlek och utbredning i Dalarnas län uttrycks som förvaltningsnivåer med intervall.

I propositionen anges nationella referensvärden för björn, järv, lodjur, varg som ett intervall (Tabell 1). Dessa referensvärden anger de populationsstorlekar och utbredningsområden som de olika arterna ska ha uppnått för att de ska anses ha en gynnsam bevarandestatus. Referensvärden fastställdes senare som ett exakt värde av Naturvårdsverket (Naturvårdsverket dnr NV-09661-12 och NV-03088-19), och finns sammanställda i Tabell 2. Naturvårdsverket fördelar miniminivåer till varje län, efter att länen och samverkansråden fått möjlighet att yttra sig. Miniminivån för en art är den lägsta nivån och den minsta utbredning som en art får ha inom ett län för att arten nationellt ska behålla gynnsam bevarandestatus.

Tabell 2. Referensvärden och bevarandestatus för björn, järv, lodjur, varg och kungsörn. För aktuell populationsstorlek, se [Naturvårdsverkets hemsida](#).

	Referensvärde 1,2	Bevarandestatus
	Individer	
Björn	1400	Gynnsam
Järv	600	Gynnsam
Lodjur	870	Gynnsam
Varg	300	Gynnsam
Kungsörn	150 ³	Gynnsam

1) Referensvärdet anger den populationsstorlek och det utbredningsområde som en art ska ha för att dess bevarandestatus ska antas vara gynnsam. Referensvärdena för björn, järv, lodjur och varg har fastställts av Naturvårdsverket (dnr NV-09661-12 och NV-03088-19) och gavs för kungsörn i propositionen En hållbar rovdjurspolitik (2012/13:191)

2) Referensvärdena för utbredning har för däggdjuren angetts som den nuvarande utbredningen och för kungsörn som hela landet

3) Registrerat antal häckande par som har lyckats med häckningen.

Det är viktigt att poängtera att en miniminivå inte anger ett förvaltningsmål, utan den minsta population och utbredning som ett län tillåts ha för en given art. Dalarna ska ta ansvar för sin del av det nationella åtagandet avseende gynnsam bevarandestatus. Samtidigt får inte rennäring, fäbodbruk och övrig tamdjurshållning påtagligt försvåras eller jakt och jakthund användning påverkas påtagligt negativt. De nationella dokument som styr Sveriges rovdjurspolitik finns sammanställda i Bilaga 1.

1.7 Länsstyrelsens roll i rovdjursförvaltningen

Naturvårdsverket är den centrala myndigheten för förvaltning av björn, lodjur, järv, varg och kungsörn i Sverige. Länsstyrelsen ansvarar för förvaltningen av dessa arter på länsnivå och blir därigenom ansvariga för att nationella mål för svensk rovdjurspolitik följs regionalt. Naturvårdsverket kan genom delegation överlämna rätten till länsstyrelsen att besluta om skydds jakt och licensjakt på de stora rovdjuren.

På länsstyrelsen utförs rovdjursrelaterat arbete av personal inom Avdelningen för naturvård. Majoriteten av personalen är samlad under Enheten för vilt. Rättsenhetens jurister är ofta deltagande i beslut. Länsstyrelsen har anställd fältpersonal för att utföra besiktnings- och inventeringsarbete samt arbete med stödgruppsåtgärder och information.

En viktig del i den regionala förvaltningen av vilt är länsstyrelsens viltförvaltningsdelegation. Delegationen ska besluta om övergripande riktlinjer för viltförvaltningen, inklusive riktlinjer för bidrag och ersättning för viltskador. Delegationen prövar om godkännande av den förvaltningsplan för stora rovdjur som varje län ska ta fram, samt av de förslag till miniminivåer av rovdjur som lämnas till Naturvårdsverket.

Viltförvaltningsdelegationen i Dalarnas län har följande sammansättning:

- Landshövdingen (ordförande i delegationen)
- fem ledamöter som är politiska företrädare (utses efter förslag från Region Dalarna)

Dessutom företrädare för:

- trafiksäkerhet och bekämpande av illegal jakt (utses efter förslag av polismyndigheten)
- jakt- och viltvårdsintresset
- naturvårdsintresset (två representanter)
- friluftsintrasset
- ägare och brukare av jordbruksmark
- lokalt näringsliv och turism
- skogsnäringen
- natur- och ekoturismföretagen
- rennäringen
- fåbodbruket

Ledamöterna för dessa intressen utses efter förslag från berörda intresseorganisationerna i länet.

Sveriges rovdjursförvaltning har delats in i tre förvaltningsområden; norra (Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Västernorrland), mellersta (Dalarna, Gävleborg, Värmland, Örebro, Västmanland, Uppsala, Stockholm och Västra Götaland) och det södra förvaltningsområdet (Halland, Södermanland, Östergötland, Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Gotland, Skåne och Blekinge).
Rovdjursförvaltningen ska koordineras mellan länen inom respektive förvaltningsområde. Samordningen sker via ett samverkansråd för varje förvaltningsområde. Samverkansråden består av respektive läns landshövding samt i det norra och mellersta förvaltningsområdet också av en representant för Sametinget.

2. Rovdjurspopulationer i Dalarna

2.1 Förutsättningar för rovdjursförekomst inom Dalarnas län

De biologiska förutsättningarna för etablering och förekomst av stora rovdjur inom Dalarna är mycket goda. Detta exemplifieras av att Dalarna är ett av de få län som har reproducerande stammar av alla de stora rovdjursarterna samt häckande par av kungsörn. Dalarnas befolkning är framför allt koncentrerad till de sydöstra delarna av länet, där även de flesta tamboskapsbesättningarna finns. På [Länsstyrelsens hemsida](#) finns aktuella kartor som visar täthet av får- och getbesättningar, täthet av nötbесättningar samt befolkningstäthet inom Dalarna.

Dalarna har en väl utvecklad fäbodkultur och hyser en aktiv rennäring i länets norra delar. Båda dessa näringar påverkas av rovdjursetableringar. Samtidigt är Dalarna ett stort turistlän där den vilda naturen, där rovdjuren ingår, spelar en viktig roll.

Detta får till följd att de biologiska förutsättningarna för storleken på rovdjursstammarna inte enbart bestämmer storleken på dessa, utan förhållande till berörda människors och näringars acceptans spelar också stor roll. Därför har möjligheterna till samexistens mellan människor och rovdjur fått stor vikt vid framtagandet av denna förvaltningsplan och de målsättningar som den anger.

Det finns även ett ökande intresse och betalningsvilja för jakt på framför allt björn. Ett centralt problem med jaktturism i länet har varit att kanalisera inkomsterna ifrån jakten till landsbygden.

Vilt- och rovdjursskådning är idag relativt små näringar, men internationella erfarenheter visar att det går att skapa god ekonomi i sådan verksamhet och då framför allt för viltskådning. Användandet av platser där man lägger ut en liten mängd foder (åtel) kan underlätta både jakt och rovdjursturism, men åtling för att locka till sig rovdjur i detta syfte är idag begränsat och kräver särskilda tillstånd. EUs landsbygdsprogram kan ge möjligheter till stöd för uppstartande och drift av lokal näringsverksamhet.

2.2 Aktuell information om rovdjurspopulationerna

Aktuell information om Dalarnas rovdjurspopulationer finns tillgänglig på [Länsstyrelsens hemsida](#). Inventeringsarbetet kan också följas via [Rovbase](#). Aktuell information om rovdjurspopulationerna nationellt återfinns på [Naturvårdsverkets hemsida](#).

2.3 Omräkningsfaktorer för stora rovdjur

Vid inventering av stora rovdjur används omräkningsfaktorer för att utifrån antalet föryngringar bestämma antalet individer av arten. Det betyder att antalet föryngringar ska multipliceras med omräkningsfaktorn för att få fram ett ungefärligt antal individer. Genom omräkningsfaktorn inkluderas alla kategorier djur i populationen i det totala antalet, d.v.s. även ensamma individer.

Omräkningsfaktorn används även inför beslut om licensjakt och vid fastställande av miniminivåer.

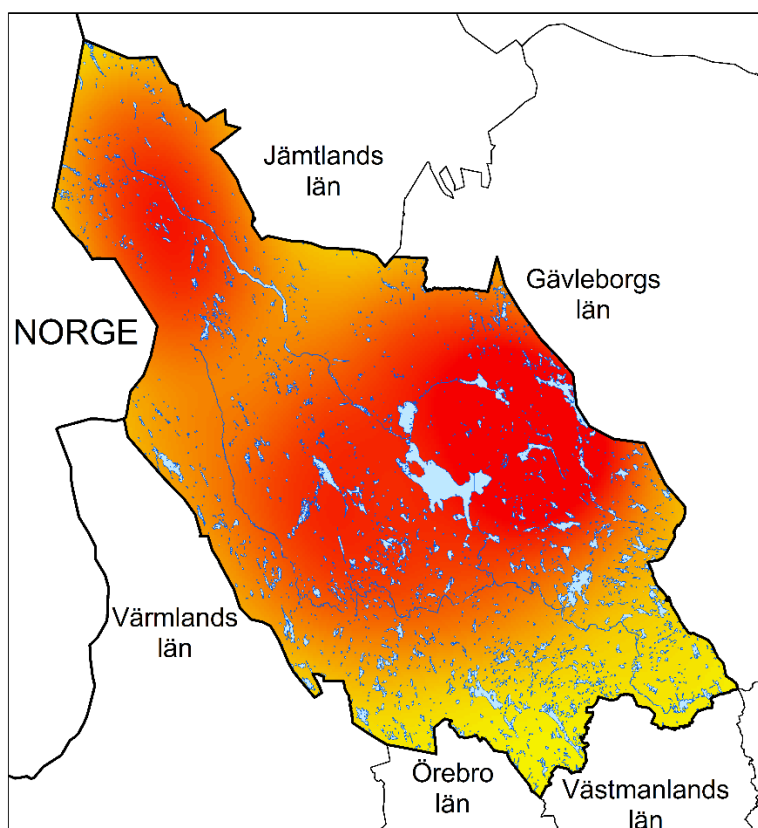
För att beräkna det totala antalet björnar används omräkningsfaktor 10, dvs en föryngring av björn motsvarar 10 björnindivider. För järv är motsvarande siffra 6,27 och för varg 10. Den 15 april 2019 beslutade Naturvårdsverket efter en vetenskaplig utvärdering av olika omräkningsfaktorer för varg, att gällande omräkningsfaktor på 10 ska fortsätta gälla tills vidare (NV-07531-18), dvs en föryngring av varg motsvarar 10 vargindivider.

Omräkningsfaktorn för lodjur är olika i olika delar av Sverige beroende på bytestäthet i det område där föryngringen registreras och varierar från 6,24 i områden med låg bytestäthet till 5,48 i områden med hög bytestäthet. Dalarnas lodjurspopulation berörs av tre olika omräkningsfaktorer. Det är därmed gränserna för dessa som används vid inventering och beslut om licensjakt för att räkna om föryngringar till antal lodjur beroende på var i länet de registrerats. Eftersom bytestätheten och därmed omräkningsfaktorn inte följer länsgränser innebär det att det inte går att räkna ut ett exakt värde på hur många lodjur ett visst län kommer att hysa enbart baserat på en omräkningsfaktor.

2.4 Björn

Björnar finns i hela Dalarna, men är vanligast i de centrala och nordöstra delarna av länet. Dalarnas björnpopulation har ökat stadigt från 1980-talet, fram till 2012 då cirka 400 björnar fanns i Dalarna. Efter detta har trenden för populationsstorleken varit nedåtgående, främst på grund av en höjd avskjutning under licensjakterna för att nå länets förvaltningsmål.

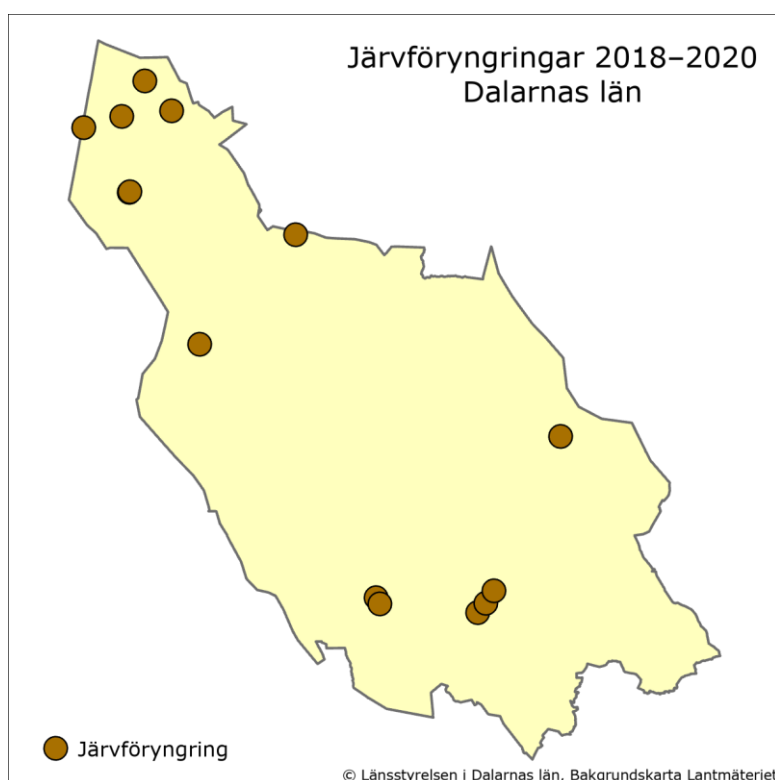
Information om utveckling, utbredning och aktuell status för björnpopulationen i Dalarna finns på [Länsstyrelsens hemsida](#) och på t ex Viltdata.

Figur 1. Utbredning av björn i Dalarna. Kartan är baserad på insamlade spillningar vid den senaste spillningsinventeringen 2017. En rödare färg i utbredningen indikerar en högre populationstäthet.

2.5 Järv

Järvar har sedan lång tid tillbaka funnits i anslutning till fjällområdena i den nordligaste delen av Dalarna. Ensamma järvar kan vandra mycket långt och under de senaste tio åren har antalet observationer av järvar i södra delarna av Dalarna ökat. Sommaren 2017 kunde den första kullen i skogarna mellan Vansbro och Ludvika bekräftas. Det är därmed den sydligaste dokumenterade föryngringen av järv i Skandinavien någonsin. Enligt Länsstyrelsens inventeringar är populationsutvecklingen för järv i Dalarnas län svagt ökande, men med stora mellanårsvariationer. Information om utveckling, utbredning och aktuell status för järvpopulationen i Dalarna finns på [Länsstyrelsens hemsida](#).

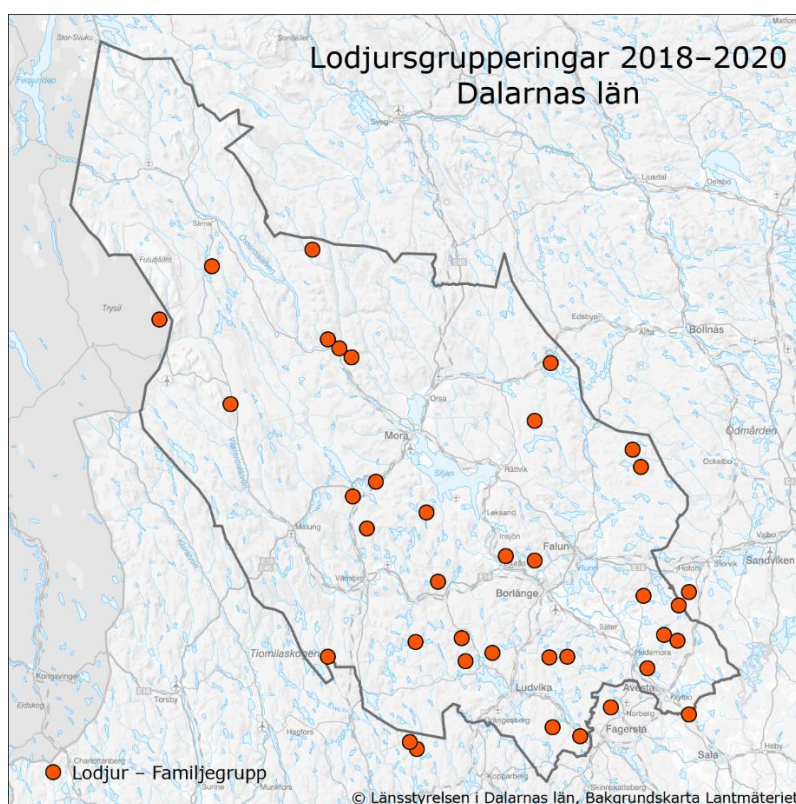

Figur 2. Utbredning av järv i Dalarna. Kartan är baserad på länsstyrelsens inventeringsresultat 2018-2020.

2.6 Lodjur

Lodjurens numerär följer ofta rådjursstammarnas fluktuationer. Från mitten av 1980-talet ökade rådjursstammen kraftigt beroende främst på rävstammens kraftiga tillbakagång.

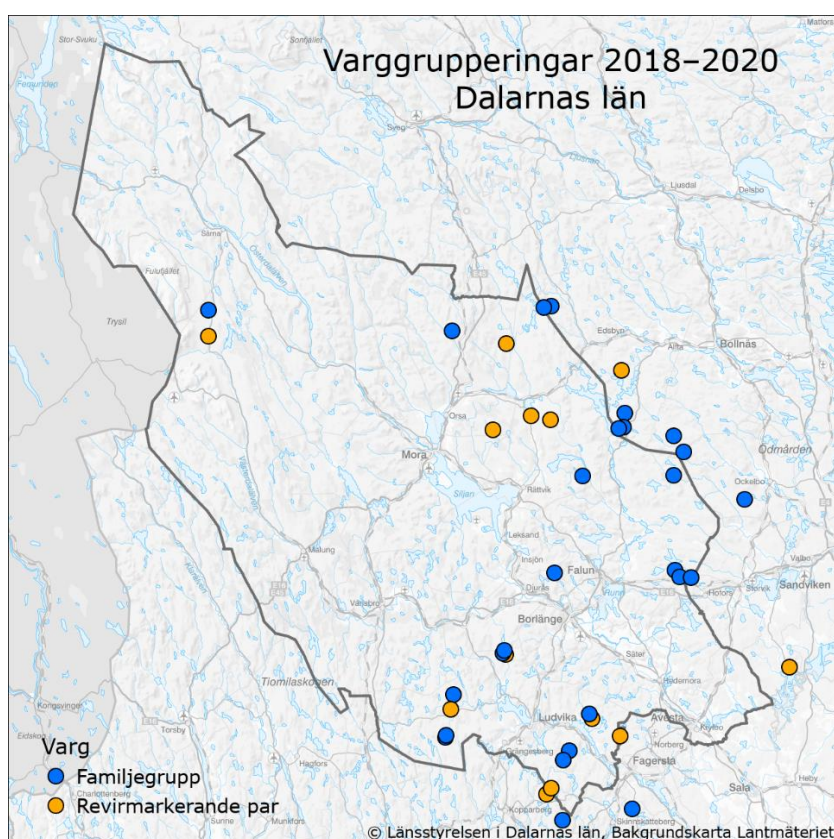
Lodjur förekommer över hela Dalarna. Lodjuren har tidigare haft en nedåtgående trend i länet 2005-2008. Därefter har minskningen varit mindre dramatisk. Sedan 2014 visar Länsstyrelsens inventeringar att trenden har vänt och lodjuren därefter sakta ökat i länet. Information om utveckling, utbredning och aktuell status för lodjurspopulationen i Dalarna finns på [Länsstyrelsens hemsida](#).

Figur 3. Utbredning av lodjur i Dalarna. Kartan är baserad på länsstyrelsens inventeringsresultat 2018-2020.

2.7 Varg

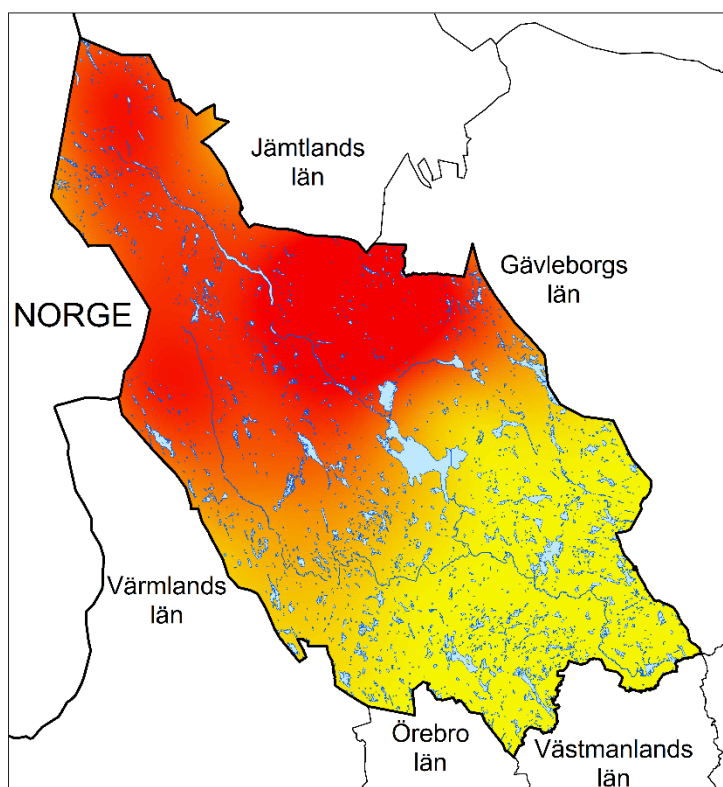
I Dalarna har varg funnits sedan mitten av 1980-talet och förekommer idag sporadiskt över hela Dalarna. Fasta revir finns idag framför allt i de östra och södra delarna av länet. Enligt Länsstyrelsens inventeringar ökade vargstammen i länet snabbt i början av 2000-talet, men ökningen har avstannat på senare år. Information om utveckling, utbredning och aktuell status för vargpopulationen i Dalarna finns på [Länsstyrelsens hemsida](#).

Figur 4. Utbredning av varg i Dalarna. Kartan är baserad på länsstyrelsens inventeringsresultat 2018-2020. De blå prickarna är familjegrupper och de gula prickarna är revirmarkerande par.

2.8 Kungsörn

Kungsörn häckar företrädesvis i norra och mellersta Dalarnas skogsområden. Kungsörnen har uppvisat en stabil population de senaste tio åren i Dalarnas län. Dock har häckningsframgången i fjällvärlden varit låg. Rovfåglars ägg påverkas av miljöfarliga ämnen vilket kan påverka reproduktionsframgången. Information om utveckling, utbredning och aktuell status för kungsörnspopulationen i Dalarna finns på [Länsstyrelsens hemsida](#).

Figur 5. Utbredning av kungsörn i Dalarna. Kartan är baserad på aktiva kungsörnsrevir 2009-2013. En rödare färg i utbredningen indikerar en högre populationstäthet.

3. Förvaltningsmål

Den beslutade rovdjurspolitiken ger riktlinjerna för den svenska rovdjursförvaltningen. Dessa riktlinjer är förankrade i internationella konventioner rörande bevarande och utnyttjande av biologisk mångfald och naturmiljöer. Vi sammanfattar dessa riktlinjer i två övergripande målsättningar för rovdjursförvaltningen i Dalarnas län. För att nå de övergripande målsättningarna har ett antal förvaltningsmål satts upp. Dessa förvaltningsmål kommer att följas upp årligen för att utvärdera effektiviteten hos länets rovdjursförvaltning. Eventuella justeringar kan ske med hänsyn till förändrade förhållanden eller om ny kunskap har inhämtats. Alla delmål ska harmonisera med nationella mål och riktlinjer.

3.1 Övergripande mål

- Det ska råda en fungerande samexistens mellan människa och rovdjur
- Dalarna ska ha långsiktigt livskraftiga rovdjursstammar

3.2 Mål för populationsstorlekar och utbredning

En av den svenska rovdjurspolitikens målsättningar är att tamdjurshållning inte påtagligt ska försvåras och att socioekonomisk hänsyn ska tas, samtidigt som vi ska ha långsiktigt livskraftiga rovdjursstammar. Detta innebär med Dalarnas förutsättningar att stor hänsyn ska tas till länets aktiva fåbodkultur, rennäring, annan tamdjurshållning och starka jakttraditioner. Den minsta storleken på rovdjurspopulationerna inom varje län är den så kallade miniminivån. Dessa beslutas av Naturvårdsverket efter förslag från länsstyrelserna och anger det minsta antalet föryngringar som ska förekomma inom ett län för att artens bevarandestatus nationellt ska anses som gynnsam. En miniminivå representerar därför en absolut minsta accepterad populationsstorlek, och mål för populationsstorlekar bör vara satta över miniminivåerna för att en aktiv förvaltning ska kunna ske. Förvaltningsmålen för populationsstorlekarna i Dalarna anges som en förvaltningsnivå med ett intervall för att ta hänsyn till mellanårsfluktuationer och osäkerhet i populationsuppskattningar. Hur förvaltningsnivåerna har beräknats för varje art anges i bilaga 2. Den långsiktiga inriktningen på Dalarnas rovdjursförvaltning är att miniminivåerna och förvaltningsmålen ska sjunka som en konsekvens av en ökande utbredning och jämnare fördelning av rovdjursarterna i Sverige.

3.2.1 Björn

Miniminivå: 24 föryngringar

- Förvaltningsnivå: 24-28 föryngringar
- Mål gällande utbredning av björn: Hela länet, men de samlade predationsförlusterna orsakade av stora rovdjur inom renbetesområdet ska inte överstiga 10 % av renbeståndet.

3.2.2 Järv

- Miniminivå: 4 föryngringar
- Förvaltningsnivå: 4-6 föryngringar
- Mål gällande utbredning: Hela länet, men de samlade predationsförlusterna orsakade av stora rovdjur inom renbetesområdet ska inte överstiga 10 % av renbeståndet.

3.2.3 Lodjur

- Miniminivå: 7,5 föryngringar
- Förvaltningsnivå: 7,5 –11 föryngringar
- Mål gällande utbredning: Hela länet, men de samlade predationsförlusterna orsakade av stora rovdjur inom renbetesområdet ska inte överstiga 10 % av renbeståndet.

3.2.4 Varg

- Miniminivå: 8 föryngringar (motsvarande 80 individer)
- Förvaltningsnivå: 8-9 föryngringar (motsvarande 80-90 individer)
- Mål gällande utbredning: Hela länet utom inom renbetesområdet.

3.2.5 Kungsörn

- Populationsstorlek: minst 10 häckande par som har lyckats med häckningen. För kungsörn har ingen övre gräns satts då populationen inte ska begränsas i tillväxt. För kungsörn beslutas därför inte om förvaltningsnivåer.
- Mål gällande utbredning: Hela länet, men de samlade predationsförlusterna orsakade av stora rovdjurs inom renbetesområdet ska inte överstiga 10 % av renbeståndet.

3.3 Mål för skadenivåer

För skador på ren orsakade av stora rovdjur finns en politiskt fastställd toleransnivå för skador på maximalt 10 % räknat på samebyns faktiska renantal. Det idag bästa sättet att beräkna rovdjursförluster i rennäringen är den så kallade produktionsmodellen som Sametinget tagit fram tillsammans med Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU). Med hjälp av produktionsmodellen jämför man det verkliga antalet renar, med ett förväntat antal renar som beräknats borde ha funnits vid frånvaro av rovdjur. Skillnaden mellan förväntat och uppmätt antal ger ett mått på den totala förlusten av renar till rovdjur. Till grund för beräkningarna av den potentiella produktionen ligger vetenskapliga studier och samisk traditionell kunskap.

Rovdjursskador på andra tamdjur inklusive hundar varierar mellan åren. Statistik över skador på tamdjur (utöver ren) orsakade av rovdjur i länet finns på [Länsstyrelsens hemsida](#). Motsvarande nationell statistik finns på [Viltskadecenters hemsida](#).

Mål:

- Toleransnivån för skador på ren orsakade av stora rovdjur ska vara maximalt 10 procent räknat på samebyns faktiska renantal enligt renräkningarna
- Rovdjursskador på hägnad tamboskap ska minimeras med hjälp av förebyggande åtgärder
- Rovdjursskador på fribetande tamboskap, bikupor och hundar, räknat som procent angripa djur eller bisamhällen, ska inte öka över en basnivå som beräknas efter ett treårigt medelvärde.
- Rovdjursförekomst ska inte påtagligt försvåra förutsättningarna för fåboddrift med fritt betande djur
- Rovdjursskador på gröda ska inte vara så allvarliga att de påverkar enskilda lantbrukares grödoval.

Indikatorer:

- Information om skador från Viltskadecenters officiella statistik
- Ökning över tid beräknas med ett glidande medelvärde över tre år för att ta hänsyn till slumpmässig mellanårsvariation.

3.4 Mål för jakt

Mål:

- Rovdjursstammarna ska förvaltas så att jakt på rovdjur är möjlig utan att den undre gränsen på förvaltningsmålet gällande populationsstorlekar underskrids
- Den samlade rovdjurspredationen ska inte tillåtas vara så stor att den påtagligt påverkar jakten på annat vilt
- Illegal jakt ska inte förekomma

Indikatorer:

- Jaktresultat
- Jaktengagemang
- Resultat från viltinventeringar
- Antalet polisanmälda fall av illegal jakt

3.5 Mål gällande påverkan på turism

Dalarna är efter storstadsregionerna Sveriges viktigaste turistområde. Turistnäringen växer och genererar många arbetstillfällen. Det är framför allt två synsätt på Dalarna som turistmål som påverkas av rovdjursförekomst. Den ena bygger på ett levande kulturlandskap med aktiva fäbodar, renskötsel och jakttraditioner. Den andra bygger på Dalarna som ett orört vildmarksområde. Historiskt har rovdjurens antal hållits nere, eftersom de står i konflikt med renägars, fäbodbrukares och jägares intressen. Samtidigt utgör rovdjursförekomst en väsentlig del av bilden av Dalarna som vildmark.

En utvecklad jaktturism samt vilt- och rovdjurskådning kan skapa viktiga arbetstillfällen för en levande landsbygd. Detta kräver en god älgstam i balans med rovdjur. En betydande del av jägarna är inresande jaktturister, där den ekonomiskt stora produkten är älgjakt.

Mål

- Rovdjursrelaterad jaktturism och viltskådning ska ges möjlighet att utvecklas
- Rovdjursförekomst ska inte påtagligt negativt påverka turistnäringen.

Indikatorer:

- Indikatorer av dessa näringars omsättning och utveckling framtagna av markägarorganisationer och olika intresseförbund.

3.6 Mål gällande människors attityder och livskvalitet

Mål:

- Det ska råda en god acceptans för länets rovdjursförvaltning
- Det ska råda en god samstämmighet mellan människors attityder till rovdjur och saklig information
- Rovdjuren ska vara en del av Dalarnas livsmiljö och därför inte påtagligt påverka människors livskvalitet

Indikatorer:

- Resultat från attitydundersökningar framtagna av Sveriges lantbruksuniversitet.

4. Förvaltningsåtgärder

Effektiva förvaltningsåtgärder är en förutsättning för en fungerande samexistens mellan stora rovdjur och människor. Lämpliga förvaltningsåtgärder är beroende av de satta målen för att nå övergripande målsättningar, men de begränsas i sin utformning av gällande regelverk och statlig förvaltningsbudget.

4.1 Information och kommunikation

Stora rovdjur väcker ofta starka känslor, såväl positiva som negativa. Genom öppenhet och dialog kring den regionala förvaltningens mål och strategier kan konflikter och motsättningar i synen på de stora rovdjurens förebyggas och minskas. Länsstyrelsens arbete med rovdjur måste vara transparent och faktabaserat. Tillgång till saklig information om rovdjurens biologi samt uppdaterad information om rovdjursituationen inom länet är centrala delar av en fungerande rovdjursförvaltning. En viktig roll för Länsstyrelsen är att förmedla saklig kunskap om rovdjurens biologi och förvaltning. Detta görs genom Länsstyrelsens hemsida, nyhetsbrev, naturum, riktade informationskampanjer framför allt till skolor, vid deltagande i intresseorganisationers möten samt vid den dagliga kontakten med allmänheten. Uppdaterad information om Dalarnas rovdjurspopulationer och deras utbredning finns kontinuerligt tillgänglig bland annat på [Länsstyrelsens hemsida](#).

Människor kan uppleva att rovdjursförekomst är kopplat till en minskad trygghet vilket kan påverka människors livskvalitet. Länsstyrelsen ser allvarigt på oroskänslor kopplade till rovdjursförekomst, och riktad information för att förebygga oroskänslor är en viktig del i en aktiv förvaltning som syftar till en fungerande samexistens mellan människor och rovdjur.

Länsstyrelsen beaktar olika aktörers åsikter och förslag när det gäller förvaltning av stora rovdjur. Länsstyrelsens fältorganisation är en viktig resurs för insamling och spridning av information ute i länet i samband med besök hos djurägare och i möten med markägare, jägare och allmänhet. Den har en viktig roll för allmänhetens förtroende för länsstyrelsens rovdjursförvaltning. Länsstyrelsens personal deltar vid informationsmöten i områden med lokala rovdjursproblem, till exempel områden där vargar vistas i närhet av bebyggelse. Viltförvaltningsdelegationens ledamöter har också ett långtgående ansvar att förmedla information i sina roller som företrädare för myndigheter, näringar och olika intressen.

4.2 Inventeringar

Länsstyrelsen har enligt förordning om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn det övergripande ansvaret för inventeringar av rovdjur. För varg, järv, lodjur och kungsörn ska länsstyrelsen varje år undersöka hur många föryngringar som skett i länet. Naturvårdsverket ska enligt förordningen ansvara för att en beståndsuppskattning för björn görs minst var femte år. Detaljerad information om inventeringarnas syfte, mål och genomförande finns i Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om inventering av björn, varg, järv, lodjur, och kungsörn (NSF

2007:10, NSF 2012:1, NSF 2012:12) samt i en serie instruktioner och faktablad som är tillgängliga på [Naturvårdsverkets hemsida](#).

Populationsuppskattning av björn sker via en kombination av spillningsinventering och observationer av björn under älgjakten. Spillningsinventeringen bör utföras vart femte år, och ger via DNA analyser en direkt uppskattning av björnstammens storlek vid inventeringstillfället. Denna spillningsinventering kompletteras med årliga observationer av björn under älgjakten som rapporteras till [Viltdata](#) eller [Jaktrapport](#). Populationsuppskattning av järv, lodjur och varg sker genom årliga inventeringar och kartläggning av föryngringar och för varg även av familjegrupper och revirmarkerande par. Kartläggningen sker framför allt med hjälp av spårning på snö och för järv kontroller av lyor, samt kompletterande DNA analyser. Inventeringarna utförs av Länsstyrelsens personal, och inom renskötselområdet också av representanter från respektive sameby. Vissa år har också områdesinventering av lodjur i samarbete med jägarorganisationerna genomförts.

Populationsuppskattning av kungsörn sker genom årlig kartläggning av häckande par och uppföljning av häckningsframgång. Denna kartläggning utförs av Dalarnas ornitologiska förening på uppdrag av länsstyrelsen. Rapporter från allmänheten om observationer av rovdjur eller spår av rovdjur, utgör ett viktigt underlag för inventeringarna. Uppgifter om rovdjursförekomst tas emot av länsstyrelsens personal både vid personliga möten och via telefon samt som inrapporterade observationer i det skandinaviska rapportsystemet [Skandobs](#).

Även kameraövervakning är en del av inventeringsarbetet. Länsstyrelsen har tillstånd för kameraövervakning i syfte att inventera rovdjur. Även allmänhetens viltkameror kan bidra till inventeringsarbetet.

4.3 Licensjakt på rovdjur

I Sverige sker populationsreglering av vilt huvudsakligen genom jakt. För de stora rovdjuren sker all populationsreglerande jakt via licensjakt, som regleras enligt 23c § i jaktförordningen (1987:905). Förutsättningen för licensjakt är att jakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus. Jakten måste dessutom vara lämplig med hänsyn till stammarnas storlek och sammansättning samt ske selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden. Dalarna har via förvaltningsplanen tagit fram övergripande riktlinjer för licensjakt på björn och varg. Länsstyrelserna kan via en delegering från Naturvårdsverket få beslutanderätt om licensjakt på stora rovdjur. En sådan delegering får bara ges under förutsättning att antalet föryngringar för arten i rovdjursförvaltningsområdet överstiger de fastställda miniminivåerna. Underlag för beslut om licensjakt ska bygga på bästa tillgängliga kunskap, bedömas konsekvent och i samverkan och dialog med andra länsstyrelser. Specifika regler gällande jaktmetoder och jakttider delges vid varje beslutsfälle.

Hur jakten utformas och vilka djur som skjuts har stor påverkan på rovdjursstammarna. Jakt som inriktar sig mot ungdjur i första hand och handjur i andra hand är lämplig om man vill ha ett stort jaktligt uttag ur en stabil stam, eller om man vill att stammen ska tillåtas växa sakta. Björn är ett undantag då jakt på stora hanbjörnar kan leda till ökad ungdödlichkeit eftersom nya hanar ibland dödar andra

hanars avkomma. Om det jaktliga uttaget istället är proportionerligt mot kön och åldersklasser i populationen blir det jaktliga uttaget lägre för att behålla en stabil stam. Om det jaktliga uttaget är inriktat mot könsmogna hondjur kan få djur fällas i förhållande till stammens storlek om stammen inte ska minska. Detta kan vara lämpligt om målet är att stabilisera stammen med minsta möjliga jaktliga ansträngning, eller om målet är att minska en population. Det kan dock vara svårt att genomföra praktiskt då honor ofta åtföljs av ungar, vilket kan leda till etiska konflikter om ungarna inte är kapabla att klara sig själva. Det är också i många fall oförenligt med gällande lagstiftning.

En detaljstyrd jakt är ett bra förvaltningsinstrument, men kan vara svårt att genomföra i praktiken eftersom det kan vara svårt att köns- och åldersbestämma individer under jakt. Den kan dock genomföras så att jakten avbryts då en viss könskvot uppnåtts av den givna licenstilldelningen. Vid förvaltning genom jakt bör man ta hänsyn till det totala predationstrycket (den sammanlagda effekten på bytesdjuren av alla rovdjur) och interaktioner mellan rovdjursarter. Man kan utnyttja jakt för att försöka styra den relativa utbredningen av olika rovdjur, för att till exempel minska rovdjursstammarnas påverkan i känsliga områden.

4.3.1 Licensjakt på björn

Licensjakten på björn syftar till att med en bibehållen stabil och strikt kontrollerad populationsutveckling underlätta spridningen av björnstammen söderut i länet och landet. Detta innebär att jakten framför allt bör bedrivas mot hanbjörnar. Då det är mycket svårt att könsbestämma björnar under jakt bör det sättas upp en honkvotering, där jakten avlyses efter det att ett specifikt antal honor har skjutits. Jakten ska dock inriktas mot ensamma individer och honor med åtföljande ungar ska vara fredade.

4.3.2 Licensjakt på järv

Under förutsättning att beslut om licensjakt på järv delegeras till förvaltningsområdet samt att förvaltningsnivåerna för länet nås kan beslut om licensjakt på järv fattas.

4.3.3 Licensjakt på lodjur

Förutsatt att förvaltningsmålet för populationsstorlek är uppfyllt är licensjakt på lodjur möjlig.

4.3.4 Licensjakt på varg

Licensjakt på varg beslutas med utgångspunkt i regionala förutsättningar och fastställda mål samt utifrån aktuellt delegeringsbeslut med tillhörande vägledning från Naturvårdsverket (NV-02807-20).

4.3.5 Licensjakt på kungsörn

Ingen licensjakt på kungsörn är aktuell under perioden för den här förvaltningsplanen.

4.4 Åtgärder för att reglera rovdjursskador

Rovdjursskador kan vara betydande för dem som drabbas, både känslomässigt och ekonomiskt. Därför är en begränsning av rovdjursskador en viktig del i den regionala rovdjursförvaltningen. I första hand ska skador förorsakade av stora rovdjur förebyggas. Är inte detta möjligt finns möjligheter för skyddsjakt av specifika individer för att undvika allvarliga skador.

Antalet angripna tamdjur har dock inte varit direkt relaterade till rovdjurspopulationernas storlek. Läger man ihop information angående populationsstorlek ett givet år med informationen angående antalet angripna djur för det året ser man att ökande rovdjurspopulationer inte lett till en påtaglig ökning av rovdjursskador. Detta tyder på att lokalt skadeförebyggande åtgärder, som till exempel rovdjursavvisande stängsel, har varit effektiva i att begränsa rovdjursskador.

Information om aktuell skadenivå och arbete med förebyggande åtgärder för renskötseln tas fram inom ramen för de samebyvisa toleransnivåplanerna.

4.4.1 Skadeförebyggande åtgärder

Förebygga skador på ren

Förebyggande åtgärder för skada på rennäring sker framför allt inom ramen för samebyvisa toleransnivåplaner. Dessa planer arbetas fram i nära samarbete mellan varje sameby och länsstyrelse och syftar till att ta fram detaljerade strategier för begränsning av rovdjursskador som tar specifik hänsyn till lokala förutsättningar inom varje enskild sameby och med utgångspunkt i fastställda toleransnivåmålet som säger att skador på ren orsakade av rovdjur maximalt får vara 10 % av samebyns faktiska renantal.

Samling av renhjorden, utökad bevakning, utfodring, tillfällig stängsling och flytt av renar till alternativa betesmarker kan vara framgångsrika sätt att förebygga skador orsakade av rovdjur. Det är vanligtvis svårt för samebyn att hitta finansiering för sådana åtgärder och de flesta metoderna är mycket kostsamma. Vissa åtgärder kan också innebära andra problem, t ex ökad risk för sjukdomar hos renarna. En alltför stor påverkan på renarnas naturliga beteende skulle dessutom innebära att rennäringen förlorar sin extensiva och uthålliga karaktär och att renskötselns traditionella arbete påverkas. Länsstyrelsen och samebyarna har i samverkan identifierat och avgränsat problemområden och arbetar gemensamt för att, där det är möjligt, hantera problemen på andra sätt än genom licensjakt.

Förebygga skador på övriga tamdjur

En grundläggande förebyggande åtgärd mot angrepp på tamboskap är att inte locka rovdjur till områden som ligger i direkt anslutning till boskapsbesättningar. För att minska risken för att locka rovdjur bör man därför kontrollera att inget avfall i form av kadaver, slaktavfall, frukt eller grönsaker finns i anslutning till hägn, fäbodvall eller i närliggande skogsområde. För hägnad tamboskap är stängsling med rovdjursavvisande elstängsel en mycket effektiv förebyggande åtgärd. Elstängsel har god effekt mot alla rovdjur, men det är viktigt att ett stängsel mot rovdjur utformas och underhålls på ett korrekt sätt. Risken för skador på fritt betande tamdjur vid

fäbodrar är svårare att förebygga. Rovdjursavvisande stängsel är generellt inget alternativt för fäbodbrukare. En akutåtgärd som kan användas efter ett angrepp, eller då rovdjur har setts i nära anslutning till ohägnad boskap, är att sätta upp lapptyg. Lapptyg är en lång lina med tyglappar som sätts upp runt besättningen och kan vara ett enkelt och effektivt sätt att minska risken för upprepade angrepp av framför allt varg. Lapptyg ska dock inte sitta uppe mer än tre veckor, och representerar därmed ingen permanent lösning. Det finns även annan utrustning som kan verka avskräckande, till exempel ljud- och ljusskrämmor. Att hålla djur i en stängslad nattfälla kan vara ett sätt att minska risken för angrepp. En metod som historiskt tillämpats för att förebygga angrepp på tamdjur på fritt skogsbete har varit att markera mänsklig närvaro genom att dagligen röra sig i det område där djuren uppehåller sig. Rovdjur kan stötas av människor och/eller hundar som rör sig i områden på fäbodrar där djur ska släppas på bete. En förebyggande metod i Sverige är användning av boskapsvaktande hundar. Flera studier ger stöd för att åtgärden har effekt. Metoden har lång tradition i många länder och det finns ett flertal hundraser som används för ändamålet. Även lamadjur och tjurar har använts i rovdjursavskräckande syfte. För att boskapsvaktande hundar ska få gå lös med djuren under hela året krävs tillstånd och dispens från lagen om tillsyn över hundar och katter (SFS 2007:1150). Tillstånd och dispens för boskapsvaktande hundar söks hos Länsstyrelsen. Skällor eller pinglor på tamdjur är en metod som bygger på att rovdjur som hör ljudet avviker från platsen. Denna metod fungerar sannolikt bäst när rovdjuret hör ljudet innan de på annat sätt kan avgöra vad som kommer.

Rovdjursskador på grödor sker framför allt i form av björnskador på ensilagebalar och spannmål. Det bästa sättet att motverka sådana skador är lagra ensilagebalarna i gårdens närhet och inte i nära anslutning till skog. För att undvika upprepade skador kan även rovdjursavvisande stängsel tillfälligt användas. Stängsel kan även vara en effektiv åtgärd för biodlare.

Åtgärder för att förebygga angrepp på hundar kan ske på flera sätt. Pinglor på hundar kan minska risken för angrepp från rovdjur. I både Ryssland och USA används pinglor på hundar vid löshundsjakt och anses ha effekt mot framförallt vargangrepp. Metoden är dock inte utvärderad. Skyddsvästar som skyddar mot rovdjursangrepp kan användas på hundar vid löshundsjakt. Det finns flera typer av västar. Användningen av västar är dock än så länge för liten för att man ska kunna utvärdera metoden. En viktig åtgärd för att förebygga framför allt vargangrepp mot lösdrivande jakthundar är att undvika att släppa hundar i områden där det är bekräftad vargaktivitet. Viss information om vargarnas rörelser görs tillgänglig under jaktperioden från den så kallade [Vargwebben](#). Ytterligare information om var varg setts kan erhållas från andra databaser som till exempel [Skandobs](#) och Rovbase. Om möjlighet finns kan även jaktområdet avspäras. Om inspår men inga utspår hittas bör inte hunden släppas i området. Metodens effektivitet är dock beroende av bland annat senaste snöfall och noggrannhet i spårningen.

4.4.2 Bidrag till skadeförebyggande åtgärder

Länsstyrelsen kan ge ekonomiskt bidrag till skadeförebyggande åtgärder, vanligtvis i form av rovdjursavvisande stängsel som skydd för tamdjur eller biodling. Stöd kan

också ges för andra typer av förebyggande åtgärder, till exempel boskapsvaktande hundar. Det finns möjlighet att få bidrag till att sätta sändare på tamdjur. Även andra åtgärder som har dokumenterad skadeförebyggande effekt och utveckling av åtgärder som bedöms kunna ge tillräckliga skadeförebyggande effekter kan vara berättigade till bidrag. Anslaget är dock inte obegränsat och varje ansökan behandlas individuellt så att största möjliga nytta uppnås. Stöd ges i första hand till näringsidkare men kan under speciella omständigheter även ges till andra. I samband med bidrag ges också rådgivning så att de förebyggande åtgärderna utformas på bästa sätt.

4.4.3 Beredskap vid rovdjursangrepp och trafikolyckor

Vid rovdjursangrepp kan Länsstyrelsens naturbevakare rycka ut med kort varsel, dels för att besiktiga uppkomna skador, dels för att ge rådgivning och hjälp med insatser för att minska risken för upprepade angrepp. Akuta åtgärder kan till exempel vara att sätta upp elstängsel eller lapptyg under kortare tid för att skydda tamdjur. Vid akuta händelser där rovdjur är inblandade som till exempel rovdjursangrepp eller när rovdjur rör sig nära människor kontaktas Länsstyrelsen via beredskapstelefonen. Under kontorstid går det bra att kontakta såväl besiktningsmän som handläggare direkt. Anmälan utanför beredskapstid vidarekopplas till Länsstyrelsens tjänsteman i beredskap (TiB). Denne tar emot en anmälan och kontaktar naturbevakare i beredskap som därefter tar över ärendet. Se [Länsstyrelsens hemsida](#) för mer information. Anmälan om trafikolyckor med vilt inblandade sker till polisen. Länsstyrelsen och polisen har gemensamt tillgång till eftersöksekipage för trafikskadade rovdjur.

4.4.4 Skyddsjakt

Skyddsjakt innebär att man tar bort enskilda skadegörande eller möjligt skadegörande individer i fall där skadorna inte kan förbyggas eller åtgärdas på annat sätt. Av jaktförordningen framgår det att tre förutsättningar ska vara uppfyllda för att skyddsjakt ska kunna medges:

- ett av de fyra skälen nedan ska föreligga,
- skyddsjakten får inte försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus för den aktuella artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde,
- det får inte finnas någon annan lämplig lösning som löser behovet av skyddsjakt.

De fyra skälen är:

- Av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet, eller av andra tvingande orsaker som har ett allt överskuggande allmänintresse, inbegripet orsaker av social eller ekonomisk karaktär och betydelsefulla positiva konsekvenser för miljön
- Av hänsyn till flygsäkerheten
- För att förhindra allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten eller annan egendom
- För att skydda vilda djur eller växter eller bevara livsmiljöer för sådana växter eller djur.

Länsstyrelsen Dalarna har efter delegering från Naturvårdsverket rätt att besluta om skyddsjakt enligt jaktförordningens 23a§ på björn, varg, järv och lodjur till och med 30 juni 2023 (NV-00303-20). Dalarnas viltförvaltningsdelegation fastställde riktlinjer för skyddsjakt inom länet den 20 maj 2011. Särskilda riktlinjer för skyddsjakt i renskötseområdet fastställdes av viltförvaltningsdelegationen den 4 mars 2020. Dessa har tagits fram tillsammans med länen i norra förvaltningsområdet. Dessa riktlinjer kan vid behov komma att revideras under tidsperioden för denna förvaltningsplan. Skyddsjakt kan till exempel tillåtas om individer har specialiserat sig på att ta tamdjur, eller om de har ett oönskat beteende. Möjligheterna till skyddsjakt är dock starkt begränsade i lagutrymmet och får bara göras under de ovan redovisade förhållandena. Ingående riktlinjer för beslut om skyddsjakt har publicerats av Naturvårdsverkets (Naturvårdsverket 2012). Enligt propositionen En hållbar rovdjurspolitik ska grundregeln vara att den sökande bekostar skyddsjakten, men myndigheter får avvika från denna regel i enskilda fall. Skyddsjakt som sker på länsstyrelsens initiativ kommer att bekostas av länsstyrelsen.

I 28 § jaktförordningen anges att enskilda personer har rätt att döda rovdjur om man bedömer att det krävs för att skydda egna eller andras tamdjur vid ett akut angrepp. Rovdjuret får dock bara dödas om angrepp inte kan förhindras genom skrämsel eller annan lämplig metod. Sådana händelser ska anmälas till länsstyrelsen och dokumenteras av länsstyrelsens personal. Länsstyrelsens besiktningsmän har strikta instruktioner om att tillkalla polis om några oklarheter råder om händelseförloppet runt avlivningen. Detta behöver inte nödvändigtvis innebära att det finns misstankar om brott, utan bara att Länsstyrelsens personal kan behöva polisens expertkompetens i att utreda eventuella händelseförlopp. Vid händelser då polis inte tillkallas ansvarar länsstyrelsen för att det avlivade djuret transporteras till Statens veterinärmedicinska anstalt. Polismyndigheten ansvarar för denna transport om de har blivit inkallade till händelsen.

En annan form av skyddsjakt är om ett vilt djur akut orsakar avsevärd skada eller om det kan antas vara farligt för människors säkerhet. Då får polismyndigheten låta avliva djuret om det inte finns någon annan tillfredsställande lösning. En sådan avlivning har stöd i 9 § jaktlagen (SFS 1987:259).

4.5 Ersättning för rovdjursskador

4.5.1 Ersättning för skada på rennäring

Rennäringen kompenseras sedan 1993 för förekomst av rovdjur och antalet föryngringar (hona med årskull) i renskötseområdet och inte som tidigare utifrån antalet upphittade rivna renar. Rennäringen ersätts utifrån dokumenterad förekomst av järv, lodjur och varg och antalet föryngringar av respektive art inom samebyarnas betesområde. Dokumentation sker genom heltäckande inventeringar som genomförs i nära samarbete mellan länsstyrelsens fältpersonal och representanter från varje sameby. För björn och kungsörn gäller en arealbaserad ersättning som utgår ifrån storleken på samebyns barmarksbete. Rovdjurskompensation för renskötseln regleras av viltskadeförordningen (SFS 2001:724) och sametingets

föreskrifter om bidrag och ersättning för rovdjursförekomst i samebyar (STFS 2007:9). Sametinget handlägger frågor om ersättningar till rennäringen.

4.5.2 Ersättning för skada på tamdjur, bikupor och gröda

Om tamdjur, boskap, bikupor eller gröda skadas av fredat vilt kan tamdjurs- eller markägaren ansöka om ersättning hos länsstyrelsen. Ansökan ska vara inkommen inom tre månader efter att skadan har inträffat. Ansökan kan kompletteras med kvitton för veterinärvård och andra styrkta kostnader som skadan föranlett. Om tamdjurs- eller markägaren vill ansöka om ersättning för viltskada ska man anmäla skadan till Länsstyrelsen omgående vid upptäckt. Bara skador som anmälts till länsstyrelsen och som besiktats av länsstyrelsens besiktningsman kan beviljas ersättning.

4.6 Förebyggande av illegal jakt

Länsstyrelsen ska vara polismyndigheten behjälplig i att bekämpa illegal jakt på stora rovdjur. Länsstyrelsen kan till exempel bistå med observationer från länsstyrelsens naturbevakare och förmedling av information från allmänheten. Flera länsstyrelser, däribland Dalarna, samarbetar med polisen inom 'Öppet öga', ett initiativ som syftar till att öka möjligheterna för allmänheten att anonymt kunna rapportera misstänkt faunakriminalitet. Inom polisregion Bergslagen (Värmland, Örebro, och Dalarna) finns en strukturerad och kontinuerlig samverkan för att förebygga illegal jakt genom bland annat gemensamma tillsynsinsatser.

Enligt det Brottsförebyggande rådet (BRÅ 2007) intar illegal jakt mot stora rovdjur en särställning inom svensk illegal verksamhet, eftersom det finns ett relativt brett stöd, eller i alla fall förståelse, för den illegala jakten. Detta stöd gör det mycket svårt att förebygga illegal jakt enbart med samma metoder som används för att förebygga andra typer av-illegal verksamhet. I stället krävs mer långsiktiga åtgärder som syftar till att öka acceptans och förståelse för rovdjursförvaltningen. Sådana åtgärder inkluderar en rovdjursförvaltning som är brett förankrad, öppen och som aktivt engagerar olika intressegrupper, samt en samarbetsinsats där Länsstyrelsen, jägarorganisationer, renskötare, naturvårdsorganisationer och markägare kollektivt tar ansvar för att skapa en social miljö där illegal jakt inte accepteras.

5. Referenser

Brottsförebyggande rådet (2007) Illegal jakt på stora rovdjur Konflikt i laglöst land?
Rapport 2007:22

Center for International Earth Science Information Network, Columbia University
(2005) Gridded population of the world, Version 3. Palisades, NY: NASA
Socioeconomic Data and Applications Center (SEDAC).
<http://sedac.ciesin.columbia.edu/data/set/gpw-v3-population-density>.

Mål C-674/17, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:62017CJ0674&qid=1584628223035&from=EN>

Skandinaviska björnprojektet, (2017) Björnstammens storlek i Dalarnas och Gävleborgs län 2017, rapport 2018-2,
www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/vsc/vsc-dokument/inventering/bjornstammens-storlek-i-dalarna-gavleborg-varmland-2017.pdf

Viltskadecenter (2019), Inventering av lodjur 2019, no 2 2019

https://brage.nina.no/nina-xmlui/bitstream/handle/11250/2599530/2019_2rev_utg.pdf?sequence=6&isAllowed=y

Bilagor

Bilaga 1. Styrande och vägledande dokument för rovdjursförvaltningen

Bilaga 2. Beräkning av förvaltningsmål för populationsstorlekar

Bilaga 1. Styrande och vägledande dokument för rovdjursförvaltningen

Internationella direktiv och konventioner

Art- och habitatdirektivet: Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, senast ändrat genom rådets direktiv 2006/105/EG.

Fågeldirektivet: Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EU av den 30 november 2009 (tidigare rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar).

CITES-konventionen: Konventionen den 3 mars 1973 om internationell handel med utrotningshotade arter av vilda djur och växter (SÖ 1974:41). Rådets förordning (EG) nr 338/97 av den 9 december 1996 om skyddet av arter av vilda djur och växter genom kontroll av handeln med dem.

Konventionen om biologisk mångfald. Rio de Janeiro den 5 juni 1992 (SÖ 1993:77).

Bernkonventionen: Konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö. Bern den 19 september 1979 (SÖ 1983:30).

Den nationella rovdjurspolitiken

EN HÅLLBAR ROVDJURSPOLITIK

Prop. 2012/13:191. En hållbar rovdjurspolitik.

2013/14:MJU7. En hållbar rovdjurspolitik (Miljö- och jordbruksutskottets betänkande).

SOU 2012:22. Mål för rovdjuren. (Slutbetänkande av Rovdjursutredningen).

SOU 2011:37. Rovdjurens bevarandestatus. (Delbetänkande av Rovdjursutredningen).

EN NY ROVDJURSFÖRVALTNING

Prop. 2008/09:210 En ny rovdjursförvaltning.

2009/10:MJU8 En ny rovdjursförvaltning (Miljö- och jordbruksutskottets betänkande).

SOU 2007:89 Rovdjuren och deras förvaltning. (Betänkande av Utredningen om de stora rovdjuren).

SAMMANHÅLLEN ROVDJURSPOLITIK

Prop. 2000/01:57 Sammanhållen rovdjurspolitik.

2000/01:MJU9 Sammanhållen rovdjurspolitik (Miljö- och jordbruksutskottets betänkande).

SOU 1999:146 Sammanhållen rovdjurspolitik. (Slutbetänkande av Rovdjursutredningen).

Nationella lagar och förordningar

SFS 2009:1474 Förordning om viltförvaltningsdelegationer

SFS 2009:1263 Förordning om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn

SFS 2007:825 Förordning med länsstyrelseinstruktion

SFS 1987:905 Jaktförordningen

SFS 1987:259 Jaktlagen

Från Naturvårdsverket

Strategi för svensk viltförvaltning, 2015

Nationell förvaltningsplan för björn, 2016

Nationell förvaltningsplan för varg, 2016

Nationell förvaltningsplan för lodjur, 2016

Nationell förvaltningsplan för järv, 2016

Nationell förvaltningsplan för kungsörn, 2013

Riktlinjer för beslut om skyddsjakt, rapport 6558

Bilaga 2. Beräkning av förvaltningsmål för populationsstorlekar

Den nedre gränsen i förvaltningsmålen intervall är satta till de rådande miniminivåerna. Bredden på intervallet är för järv och lo satt som 50 % av den uppskattade mellanårsvariationen de senaste tio åren, och bredden för intervallen för björn och varg som 25 % av den uppskattade mellanårsvariationen. För kungsörn har ingen övre gräns satts, utan förvaltningsmålet är definierat att ligga på minst den uppskattade miniminivån. Naturvårdsverket har bara angett ett nationellt referensvärde för kungsörn men inte miniminivåer. För att ta fram ett förvaltningsmål för kungsörn har en inofficiell miniminivå beräknats som det nationella referensvärdet multiplicerat med Dalarnas andel av Sveriges registrerade häckande par de senaste fem åren.

Mellanårsvariationen är för järv, lodjur, varg och örn är baserat på inventeringar av föryngringar eller häckningar, omräknat till antalet individer (förutom för örn) och variationen för björn är baserat på björnobservationer vid älgjakt.

